
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Moll, Veera; Jouhki, Essi

Leikin paikka : Rakennettujen leikkiympäristöjen kehitys 1970-luvun Helsingissä

Published in:
Yhdyskuntasuunnittelu - Finnish Journal of Urban Studies

DOI:
[10.33357/ys.99337](https://doi.org/10.33357/ys.99337)

Julkaistu: 24/09/2021

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Please cite the original version:
Moll, V., & Jouhki, E. (2021). Leikin paikka : Rakennettujen leikkiympäristöjen kehitys 1970-luvun Helsingissä. *Yhdyskuntasuunnittelu - Finnish Journal of Urban Studies*, 59(1), 10-32. <https://doi.org/10.33357/ys.99337>

This material is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Leikin paikka

Rakennettujen leikkiympäristöjen kehitys 1970-luvun Helsingissä

Veera Moll & Essi Jouhki

Hiekkalaatikot, keinut ja liukumäet ovat itsestään selvä osa nykypäivän kaupunkiympäristöä. Kaupunkilaislasten leikkiympäristöjen historiaa ja rakentumista ei kuitenkaan ole juuri tutkittu Suomessa. 1970-luvun voimakkaan kaupunkirakentamisen myötä myös leikkiympäristöjä rakennettiin kiihtyvään tahtiin ja rakennuslakia täydennettiin leikkipaikkoja koskevilla vaatimuksilla. Samaan aikaan käytiin vilkasta keskustelua lasten tarpeista kaupunkiympäristössä. Artikkelissa perehdytään tähän lapsia koskevaan kaupunkisuunnittelukeskusteluun ja kysytään, miten lasten tilantarpeet nähtiin kaupungistuvassa Suomessa. Lisäksi artikkelissa tutkitaan helsinkiläisiä ohjattuja leikkikenttiä esimerkkinä lapsiin kohdistuvasta kaupunkisuunnittelusta. Vaikka lisääntyvä leikkiympäristöjen rakentaminen lisäsi lapsiin kohdistuvaa suojelua ja huolenpitoa, päämääränä oli myös tukea lasten vapaata leikkiä ja liikkumista autoistuvassa kaupungissa. Suunnittelun kannalta keskeistä on se, että leikki-infrastruktuuri teki lapset entistä näkyvämmäksi ja vakavasti otettavammaksi ryhmäksi.

Asiasanat: 1970-luku; Helsinki; kaupunkisuunnittelu; leikkikentät; leikkiympäristöt; rakennetut ympäristöt

Johdanto

Rakennetut leikkiympäristöt, kuten leikkipuistot keinuineen ja hiekkalaa-
tikoineen, ovat itsestään selvä osa modernia kaupunkiympäristöä. Ainakin
lukumäärien puolesta niitä voi pitää menestystarinana niin meillä kuin muu-
allakin (Freeman, 2020, s. 112).

Menestyksestä huolimatta rakennettujen leikkiympäristöjen historia ei
Suomessa ole juuri herättänyt kiinnostusta (ks. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto,
1982, Vilhunen, 1994; Salmela, 2004). Sen sijaan esimerkiksi yhdysvaltalaisen leikkikenttä-
liikkeen syntyhistoriaa on tutkittu jo pitkään (Cavallo, 1981; Frost, 2009), ja Ruotsissa
on julkaistu viime vuosina useita lasten leikkiympäristöjen historiaa käsitte-
leviä tutkimuksia. (Jansson & Klinborg Ahlko, 2016; Larsson ym., 2017.) Leikkikenttien sosiaalisia
ulottuvuuksia ja tilallisuutta on tarkasteltu myös kansainvälisesti lapsuuden
maantieteessä sekä lapsuuden historiassa (Gagen, 2000; Karsten, 2003; Pitsikali & Parnell, 2019).
Suomessa tutkimus on kuitenkin liittynyt pääasiassa kasvatustieteelliseen ja
sociologiseen tutkimukseen nykylasten toimijuudesta ja leikkiympäristöistä
(ks. Karimäki, 2005; Raittila, 2009; Strandell, 2012; Kuusisto-Arponen & Laine, 2017).

Tässä artikkelissa käänämme katseemme suomalaisten leikkiympäristö-
jen historiaan ja tarkastelemme niiden rakentumiseen vaikuttaneita tekijöitä.
Keskitymme erityisesti 1970-lukuun, joka oli nopean kaupunkirakentamisen
aikaa ja selvitämme, miten lasten leikkiympäristöt nähtiin osana kasvavaa
kaupunkia. Vastaamme tutkimustehtäväämme kysymällä: (1) Miten kaupun-
kilaislasten (leikki)tarpeet nähtiin asiantuntijakeskustelussa? (2) Minkälaisiksi
helsinkiläiset leikkikentät muodostuivat rakennettuina ympäristöinä ja lapsille
suunnattuna palveluna? Tutkimalla menneisyyden leikkiympäristöjä liitämme
ne myös osaksi hyvinvointivaltion rakennetun ympäristön ja laajemmin kau-
pungistumisen historiaa.

Artikkelimme fokus on rakennetuissa leikkiympäristöissä, joilla tarkoi-
tamme erilaisia lapsille suunnattuja paikkoja: *leikkikentät*¹ olivat kaupungin
ylläpitämiä, suuria asuinaluekohtaisia kenttiä, joissa oli paikalla henkilökuntaa.
Näiden lisäksi kaupungissa oli pienempiä valvomattomia *leikkipaikkoja* sekä
lukuisia taloyhtiöiden ja muiden tahojen ylläpitämiä *leikkialueita*.² Rajaamme
maantieteellisesti tutkimuksemme erityisellä vauhdilla kasvaneeseen Helsin-
kiin ja sen kansallisesti vertailtuna tiheään leikkikenttäverkostoon.

Tulkitsemme lapsista käytyä keskustelua osana modernin lapsuuden insti-
tutionalisoitumista sekä lapsuuden tilallisuutta (ks. Rasmussen, 2005; Strandell ym., 2012).
Lapsia on jo 1900-luvun alusta lähtien ohjattu aikuisten valvonnan ja erilais-

1 Helsingissä on käytetty vuodesta 1981 lähtien sanamuotoa leikkipuistot, mutta tässä artikkelissa käytämme aikalais-
käsitettä leikkikenttä. Muualla Suomessa käytetään edelleen vaihtelevasti molempia sanamuotoja.

2 Vastaava terminologinen erottelu oli myös Ruotsissa, jossa *parklek* viittaa valvottuihin leikkikenttiin ja *lekplats* valvo-
mattomiin leikkikenttiin (Nolin, 2016, s. 38).

ten instituutioiden, kuten koulun, päivähoidon, ohjatun toiminnan ja kodin piiriin (Alanen, 2009, s. 14). Sama institutionalisoitumisen prosessi liittyy myös lasten ja aikuisten maailmojen tilalliseen erotteluun (esim. Zeiher, 2001). Tutkimalla lapsia koskevaa kaupunkisuunnittelukeskustelua valotamme sitä, minkälaisiin tarpeisiin leikkiympäristöjen ajateltiin vastaavan. Helsingin leikkikentät toimivat puolestaan työmme tapausesimerkinä, jonka avulla selvitämme sitä, minkälaisiksi tiloiksi ja palveluiksi nämä lapsille suunnatut ympäristöt muodostuivat.

1970-luvun leikkikentät sopivat vain osin moderniin lapsuuden instituutioiden malliin, sillä toisin kuin koulussa tai päivähoidossa, leikkikenttien toimintaan osallistuminen oli vapaaehtoista. Harriet Strandell (2012, s. 39) on tulkinut nykypäivän leikkipuistojen iltapäivätoimintaa jälkimodernina instituutiona, jossa tapahtuvaa liikkumista tarkasteltaessa korostuu lasten valinnan vapaus ja yksilöllisyys vastapainona perinteisille instituutioille, joissa lapsia liikutellaan yhtenä ryhmänä. Strandellin jalanjäljissä tutkimme leikkiympäristöihin liittyvää tilapolitiikkaa eli sitä, miten asiantuntijat määrittivät missä ja miten lasten tuli viettää vapaa-aikaansa ja missä heidän ei toivottu olevan.

Osoitamme, että leikkialueita vaatimalla asiantuntijat pyrkivät tilallisen erottelun sijaan pikemminkin raivaamaan tilaa lapsille ja heidän itsenäiselle liikkumisellensa kaupungissa. Lisäksi helsinkiläinen leikkikenttätöiminta täytti avoimuudessaan jälkimodernin lapsi-instituution kriteerejä. Toiminnan ytimessä oli paitsi seuran ja suojan tarjoaminen niin kutsutuille avainkaulalapsille, myös vapaus ja omatoimisen leikin ja liikkumisen tukeminen.

Tutkimusaineistot ja menetelmät

Tutkimusaineistomme koostuu lasten elinympäristöihin ja niiden ongelmiin liittyvästä eri alojen asiantuntijalehdissä käydystä keskustelusta. Olemme käyneet läpi Lastensuojelun Keskusliiton julkaiseman *Lapsi ja Nuoriso* -lehden (vuodesta 1973 *Lapset ja Yhteiskunta*) vuoteen 1979 asti, sosiaalihuollon *Huoltaja* -lehden ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) *Lapsemme* -jäsenlehden numerot 1960–1980 sekä *Arkkitehti* -lehden kolme lapsiin liittyvää teemanumeroa³. Lehtiaineistojen rinnalla olemme lukeneet leikkiympäristöjä käsitteleviä tutkimuksia, raportteja ja selvityksiä, joita ovat tuottaneet muiden muassa Helsingin kaupunki, MLL ja sisäasiainministeriö. Virallisten suunnitelmien ja ohjeiden näkökulmaa olemme täydentäneet haastattelemalla kolmea entistä leikkikenttätöntekijää, joiden kokemukset valottavat tarkemmin toiminnan arkea. Käytämme myös yhden haastateltavan luovuttamaa leikkikenttiin liittyvää leikekirjaa. Lisäksi olemme lukeneet julkista keskustelua *Helsingin Sanomissa* ja pienemmissä paikallislehdissä.

3 No 6/1971: "Leikki"; no 2/1974: "Lapset"; no 4/1979: "Yliopisto, lapsi ja ympäristö".

Olemme tietoisesti rajanneet tarkastelun ulkopuolelle leikkikenttien pääkäyttäjien eli lasten äänet ja keskittyneet suunnittelijoiden ja lastensuojelun asiantuntijoiden puheenvuoroihin. Asiantuntijalehdissä lasten ja kaupunkiympäristön välisestä suhteesta kirjoittivat aktiivisesti esimerkiksi sosiaalityön asiantuntijat Seppo Sauro ja Mauri Upanne sekä arkkitehti Tapio Periäinen ja sisustusarkkitehti Yrjö Sotamaa. He laativat raportteja ja selvityksiä myös yhteistyössä lastensuojelujärjestöjen kanssa.

Keskeisin lasten oikeutta tilaan puolustanut taho oli MLL, jonka koko 1970-luvun kattava toimintateema oli lasten elinympäristöjen kohentaminen. Tulokseksi oli *Asumispoliittinen projekti*, jolla haluttiin vaikuttaa päätöksentekijöihin ja lainsäädännön muotoutumiseen sekä parantaa lasten elinympäristöjä (Periäinen, 1973, s. 15; Kottioja, 2020, s. 236). Projektissa olivat mukana muuten muassa Periäinen, Upanne ja Sauro, jotka kirjoittivat projektin teemoista paitsi MLL:n omissa raporteissa, myös käyttämässämme asiantuntijalehdissä. Osana projektia julkaistiin myös Periäisen ja Upanteen kirjoittama *Leikkipaikkasuositus* (1974[1972]), jossa annettiin konkreettisia suosituksia leikkiympäristöjen kehittämiseen.

Olemme lukeneet moniäänistä tutkimusaineistoamme laadullisen sisältöanalyysin ja kontekstuaalisen lähiluvun menetelmin (ks. Vuori, 2021; Jouhki, 2020, s. 84–85). Olemme ensin koonneet asiantuntijalehdistä artikkelit, joissa käsiteltiin lasten elinympäristöjä ja leikkialueita. Tämän jälkeen olemme ryhmitelleet artikkeleissa toistuvia puheenvuoroja erilaisiin teemoihin. Tällaisia olivat esimerkiksi asiantuntijoiden esiin nostamat kaupunkitilojen ongelmat sekä ratkaisuehdotukset lapsille sopivien ympäristöjen kehittämiseen. Olemme soveltaneet samoja teemoja myös viranomaisraportteihin ja -tutkimuksiin. Näin olemme tunnistanee eri aineistojen välistä vuoropuhelua ja työstäneet yhteistä tulkintaamme keskustelemalla säännöllisesti yhdessä ja erikseen tekemistämme havainnoista.

Esittelemme seuraavaksi lyhyesti suomalaisten leikkikenttien ja -ympäristöjen historiaa. Tämän jälkeen analysoimme, mitä ongelmia 1970-luvun asiantuntijat näkivät kaupunkilaislasten ympäristöissä ja minkälaisia parannusehdotuksia he suosittelivat. Lisäksi luomme lyhyen katsauksen leikkiympäristöjä koskevan lainsäädännön kehitykseen ja siihen liittyvään kritiikkiin. Artikkelin lopuksi palaamme helsinkiläisiin leikkikenttiin esimerkkinä lapsille suunnatusta rakennetusta ympäristöstä ja palvelusta.

Leikkikenttien historia Suomessa

Valvottu leikkitoiminta rantautui Suomeen 1900-luvun alussa kansainvälisen leikkikenttaliikkeen (*Playground Movement*) innoittamana. Jo 1880-luvulla saksalaiset ja yhdysvaltalaiset lääkärit, kasvattajat ja pedagogit olivat huolissaan

teollistumisen ja kaupungistumisen haittavaikutuksista lapsille ja halusivat tuoda kaupunkien kaduilla kuljeskelevat lapset turvallisen sekä kehittävän kontrollin piiriin. Ratkaisuksi tarjottiin valvottuja ja aidattuja leikkialueita.

(Murnaghan, 2019, s. 8–9.)

Myös Pohjoismaissa tunnistettiin kaupungistumisen ja ahtaiden asuntojen tuomat uhat. Suomen ensimmäinen ohjattu leikkikenttä perustettiin vuonna 1914 Helsinkiin, ja pian myös Tampereelle ja Poriin (Suviranta, 1970, s. 474). Ruotsissa leikkikenttiä (*lekplats*) oli perustettu jo 1800-luvun lopulla, mutta ohjattu puistotoiminta (*parklek*) alkoi niin ikään 1900-luvun alussa (Nolin, 2016, s. 34–38).

Leikkikenttien alkuvuosikymmenten toiminta oli todennäköisesti kurinalaista. Suomalaisten leikkikenttien pioneeri Anni Collan⁴ korosti organisoidun leikin merkitystä työnteon, tottelevaisuuden ja velvollisuudentunnon opettajana (Salmela, 2004, s. 156). Kasvatuksellinen eetos oli tavanomaista myös leikkikenttäliikkeen lähtömaissa, joissa se valjastettiin isänmaallisen kansalaiskasvatuksen ja pedagogiikan välineeksi (ks. Gagen, 2000; Kernan, 2005).

Ensimmäisten ohjattujen kenttien myötä Helsingissä muotoutui oma leikkikenttäkonsepti: kentillä päivystivät kaupungin palkkaamat leikinohjaajat, jotka valvoivat ja järjestivät toimintaa 4–16-vuotiaille lapsille ja nuorille. Lisäksi kaupungin kentillä toimi yksityisiä puistotätejä, joiden valvoma ulkoilutoiminta oli tarkoitettu alle 4-vuotiaille lapsille. Sotavuonna 1942 Helsingin kesäleikkikentillä aloitettiin myös ilmaisen keittolounaan perinne. Aluksi toimintaa järjestettiin vain kesäisin, ympärivuotisena toiminta alkoi Brahen leikkikentällä syyskuussa 1951. (Valli, 1988, s. 38; Vilhunen, 1994.) Helsingin malli ei kuitenkaan levinnyt sellaisenaan muualle Suomeen, jossa oli tyypillisempää, että leikkikenttätöiminnasta vastasivat kuntien lisäksi erilaiset yhdistykset tai järjestöt, kuten MLL:n paikallisosastot (Suviranta, 1970, s. 475–478).

Kuten taulukosta 1 käy ilmi, Helsingin leikkikenttäverkosto tiheni nopeasti toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina. Huomattavaa on, että Helsinkiin perustettiin runsaasti kokovuotisia kenttiä, kun samaan aikaan kausitoimintaan keskittyvien kenttien määrä pysyi vakiona. Muualta Suomesta ei ole saatavilla yhtä tarkkaa tietoa kenttien määrästä, mutta esimerkiksi Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaiseman selvityksen mukaan vuonna 1969 Suomessa oli kaikkiaan 261 eri tasoista leikkikenttää, joista 32 sijaitsi Helsingissä (Suviranta, 1970, s. 477).

Kaavoituksen näkökulmasta leikkikentät vakiintuivat osaksi suomalaisia kaupunkeja jo ennen toista maailmansotaa (Salmela 2004, s. 150). Erityisen ajankohdaiseksi kysymykseksi leikkiympäristöt nousivat sotien jälkeen kiihtyneen kaupungistumisen seurauksena ja etenkin nopeimmin kasvaneessa Helsingissä:

⁴ Leikkikenttätöiminnän ensimmäisinä puolestapuhujia ja kehittäjiä olivat naisvoimistelun keskeinen vaikuttaja Anni Collan (1876–1962) sekä Helsingin päivähoidon ylitarkastaja Kirsti Pajunen.

uusia asuinalueita ja -taloja rakennettiin vauhdilla, mutta niiden ei katsottu aina tuoneen mukanaan leikkiin soveltuvia ympäristöjä.

Myös kantakaupungin vanhoissa kortteleissa oli ainakin aikuisten mielestä runsaasti puutteita. Helsingin lastentarhain tarkastaja Kirsti Pajunen kuvaili kaupunkiympäristön ongelmallisuutta lastensuojelun ammattilaisten kesäkokouspuheenvuorossaan vuonna 1963:

Eteemme nousee kysymys siitä, minne lapsi voi suunnata matkansa voidakseen tyydyttää leikin- ja toiminnantarvettaan. Kodin piha kerrostaloalueella on usein ahdas ja täynnä autoja, leikki siellä on hankalaa, vieläpä useasti kiellettyä. Seuraava paikka on vilkas katu monine nähtävyyksineen, mutta se on vaarallinen eikä se voi tyydyttää leikkivän lapsen liikunnan halua. (Kirsti Pajusen puhe, siteerattu Axelson ym., 1963, s. 307.)

Kaupunkiympäristön lapsiystävällisyydessä oli paljon parannettavaa: moottoriliikenne kasvoi ja samalla yleistyivät liikenneonnettomuudet. Liikenne oli erityisen vaarallista maaltamuuttajien perheille ja lapsille, jotka vasta opettelivat liikkumista kaupunkiympäristössä (ks. Häkkinen, 2013, s. 50–53). Autot häiritsivät lapsia myös asuintalojen pihoilla. Vuodesta 1959 lähtien pysäköinnin järjestäminen oli määrätty tontin omistajan vastuulle, ja asuinrakennusten pihoille alettiin rakentaa asfaltoituja parkkialueita, jotka veivät tilaa lasten leikeiltä (Sisäasiainministeriö, 1974a, s. 5).

Vasta vuoden 1964 asemakaavamääräys määritteli ensimmäistä kertaa raamit sille, miten ja millaisia leikki- ja oleskelualueita asuintonteille oli järjestettävä (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1982, s. 33). 1960–1970-lukujen Helsinki ei ollut ainoastaan autokaupunki, vaan myös lasten kaupunki, sillä lähes joka viides helsinkiläinen oli alle 15-vuotias (Helsingin kaupunki, 1978, s. 11). Paineet kehittää asuinympäristöjä lapsiystävällisemmiksi olivat ilmeiset.

Vuosi	Ympärivuotiset kentät	Kesäleikkikentät	Yhteensä
1960	8	11	19
1965	12	12	24
1970	21	12	33
1975	25	11	36
1981	33	11	44

TAULUKKO 1 Helsingin leikkikenttien määrät vuosina 1960–1981. Lähde: Lapset leikkikentille, 30.5.1960; Lapset leikkikentille, 29.5.1965; Helsingin kaupungin leikkikenttätoiminta, 29.5.1970; Lapset leikkikentille, 22.5.1975; Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1982, s. 73.

Vuosi 1973 oli lasten ympäristöjen kannalta tärkeä kaikissa Suomen taajamissa, kun rakennusasetukseen lisättiin maininta riittävästä alueista leikkipaikoille ja oleskelulle (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1982, s. 34). Samana vuonna voimaan tullut päivähoitolain ensimmäinen pykälä määritteli sisällä ja ulkona tapahtuvan lasten leikkitoiminnan järjestämisen ja valvomisen kunnan tai kaupungin päivähoitotoimen tehtäväksi (Päivähoitolaki 19.1.1973/36).

Kieltoja ja olemattomia leikkipaikkoja

Kuten Pajusen kokouspuheestakin käy ilmi, asiantuntijat kuvailivat kasvavaa kaupunkia lapsille vihamielisenä: kotien ahtaus, aikuisten ulkona asettamat kiellot ja rajoitukset, liikenteen vaarallisuus, saasteet, ympäristön ”virikeköyhyys” ja sopivien leikkitilojen puute nähtiin esteenä lasten liikkumiselle ja laajemmin hyvinvoinnille (Axelson ym., 1963; Peräinen & Upanne, 1974[1972]; Lindberg, 1975; Sauro, 1977, s. 10). Asiantuntijoiden kirjoituksissa lapset näyttivät olleen alati aikuisten tiellä. Luonnehdinta lapsuudesta elämänvaiheena, joka usein tapahtuu väärässä paikassa ja alisteisena aikuisuudelle (James ym., 1998), näyttäytyy erityisen ajankohtaisena näissä aikalaiskuvauksissa.

Myös jo olemassa olevat leikkiympäristöt nähtiin puutteellisina ja niiden määrät riittämättöminä. Esimerkiksi Pajusen mukaan urheilukenttien paikat tiedettiin jo ensimmäisessä suunnitteluvaiheessa, mutta leikkialueet saivat odottaa ”niitä rippeitä, joita, jos onni on myötämielinen, mahdollisesti sattuu jäämään” (Pajunen, n.d.; myös Sisäasiainministeriö, 1975, s. 89). Yrjö Sotamaa (1971, s. 22–31) kritisoi *Arkkitehti*-lehden Leikki-teemanumerossa Helsingin leikkikenttiä yksitoikkoisiksi, suojattomiksi ja suunnittelultaan epäonnistuneiksi. Myös Liisa Honkasalo (1971, s. 346) kuvaili *Lapsi ja Nuoris* -lehdessä kenttien puutteita: ”Vaihteleva maasto, kasvit ja suoja-aidat puuttuvat, leikkipaikan muodostaa paljas kenttä, jossa leikkivälineet töröttävät siellä täällä”. Vastaava asiantuntijakeskustelu lasten leikkiympäristöjen epäsopivuudesta oli ajankohtainen myös Ruotsissa (ks. Larsson, 2013, s. 115).

Leikkipaikkoja, jotka tarjosivat eri ikäisille erilaista tekemistä, kuten hiekkalaatikoita pienimmille ja keinuja varttuneemmille, kritisoitiin eri-ikäisten lasten vääränlaisesta erottelusta. Sotamaa (1971, s. 22) kysyi poleemisesti samaisessa *Arkkitehti*-lehden artikkelissaan: ”Miksi lapset erotetaan toisistaan panssariverkolla kuin eläimet?” Tapio Peräinen piti ongelmallisena myös sitä, ettei rakennetuilla leikkipaikoilla ollut tilaa aikuisille tai lasten huoltajille, jolloin eri ikäryhmillä ei ollut mahdollista kohdata toisiaan (Peräinen, 1972, s. 17; myös Peräinen ym., 1974, s. 32).

Lapsille sopimattomien ympäristöjen suunnittelua selitettiin piittaamattomuudella sekä suunnittelun teknisten ja juridisten vaikutuskeinojen puutteella.

Suunnittelijoilla ei ajateltu olleen tarpeeksi tietoa lasten tarpeista ja eri ratkaisujen vaikutuksista. Toisaalta pelkkä tieto ei olisi riittänyt, sillä asiantuntijoiden mukaan suunnittelussa oli kyettävä myös *eläytymään* lasten maailmaan (Periäinen & Upanne, 1974[1972], s. 2–3; Sauro, 1977, s. 10; Nyman, 1979, s. 140; Sotamaa, 1979, s. 57).

Jos tilapolitiikkaa tehdään osoittamalla missä ja miten lasten tulisi kaupunkiympäristössään olla, poleemisissa asiantuntijapuheenvuoroissa 1960–1970-lukujen kaupungissa näytti löytyvän vain vähän lapsille sopivia tiloja. Koska lapsia ei voitu siirtää ihanteellisenä pidettyyn luontoon, oli luontoa ja luontoa jäljitteleviä leikkiympäristöjä tuotava kaupunkiin.

Haastavia, innostavia ja turvallisia leikkipaikkoja

Leikki oli lapsiystävällisestä ympäristöstä käydyn keskustelun ytimessä. Asiantuntijapuheessa leikkialueiden suunnittelun tärkeyttä perusteltiin lasten oikeuksilla sekä lisääntyneellä tutkimustiedolla. Ihanteellisen leikkiympäristön oli esimerkiksi tarjottava monipuolisia ajanviettomahdollisuuksia kaikkina vuodenaikoina ja kaikenikäisille lapsille. Lisäksi niiden oli oltava ennen kaikkea turvallisia ja hieman ristiriitaisesti myös jännittäviä ja haastavia, jotta ne houkuttelivat aktiivisuuteen. Leikkipaikan oli oltava niin kiinnostava, ettei lapsille syntyisi houkutusta lähteä kielletyille ja vaarallisille alueille. Panostamalla ulkotiloihin haluttiin kompensoida ahtaita kotioiloja ja tasata lasten eriarvoisia lähtökohtia. (Honkasalo, 1971, s. 346; Periäinen & Upanne, 1974[1972], s. 24–25.)

Ratkaisuehdotuksiin otettiin mallia pääasiassa muista Pohjoismaista. Esimerkiksi Liisa Honkasalo (1971, s. 344) esitteli *Lapsi ja Nuoriso* -lehdessä leikkien ja niihin soveltuvien välineiden jaottelua *Plats för lek* (1970) -teoksen pohjalta. Ruotsalaisissa suosituksissa leikit jaettiin aistipohjaisiin, konstruktiiivisiin sekä järjestely-, liikunta-, huolehtimis- ja roolileikkeihin. Ihanteellisella leikkikentällä oli omat välineet ja puitteet kullekin leikkityypille: liikuntaleikeille kiipeilytelineitä ja pallokenttiä sekä rooli- ja huolehtimisleikeille leikkimökkejä ja rauhallisia nurkkauksia (ks. myös Sotamaa, 1971; RT 995,332).

Myös MLL:n *Leikkipaikkasuosituksen* taustalla vaikuttivat pohjoismaiset tutkimukset leikkiympäristöistä. Taulukossa 2 on esitetty suosituksen pääkohdat. Suosituksessa määriteltiin hyvän ympäristön lähtöarvot, joita olivat luonto- ja ihmismyönteisyys, vapaus, turvallisuus, tasa-arvo, integraatio, hyvinvointi, muokattavuus ja luovuus. Leikkiympäristöjä koskevissa suosituksista oli keskeistä niiden laadun lisäksi kullekin ikäryhmälle sopivat virikkeet ja niiden sijainti turvallisen kävelymatkan päässä kodista. (Periäinen & Upanne, 1974[1972], s. 10; Periäinen, 1972, s. 17.)

MLL luokitteli leikkialueet kolmeen kategoriaan lapsen iän ja luontaisten taipumusten perusteella. Alueiden jaottelu ei kuitenkaan ollut uusi ajatus,

Ikä (v.)	Sijainti ja koko	Pinnanmuodostus	Leikkivälineet ja varusteet
0–4	1 leikkipaikka / 1–40 lasta. Asuinrakennuksen yhteydessä, enintään 50 m kotiovelta, näkö- ja kuuloetäisyyden päässä. Erillään pysäköintipaikoista ja muusta liikenteestä. Esteetön ja turvallinen kulku. Pinta-ala 250–300 m ² .	Osittain epätasainen: rinne tai pieni kumpare, jolla ruohikkoa ja puita. Osa alueesta päällystettyä, osa hiekka- ja sorapohjaa.	Hiekkalaatikko, köysikeinu, liukurata, portaat, riippumistanko, tasapainopuomi, tunneli, hakkauspenkki, keinuhevonen, kiipeilytaso, suuri pallo, vesiallas, potkulauta, rakentelupalikat. Asuinrakennuksen alakerassa WC-tilat, suojakatos.
5–6	1 leikkipaikka / 25–200 lasta. Enintään 150 m kotiovelta, näkö- ja huutoetäisyyden päässä. Erillään pysäköintipaikoista ja muusta liikenteestä. Esteetön kulku ilman liikenneylityksiä. Pinta-ala 1 500–2 500 m ² , sis. oma leikkialue pienille lapsille.	Maaston muodot monipuolisempia kuin edellisessä: rinteet, mäet ja kumpareet suurempia ja jyrkempiä.	Edellisten lisäksi: kiipeilyverkko, labyrintti, leikkimökki, palloiluseinä, apinakiikku, istumakaruselli, keilapeli, maalauseinä ja vetokärret. Puolilämmin, kiinteä rakennus, jossa WC-, pesu- ja varastotilat.
7–12	1 leikkipaikka / 600–2 000 lasta. Enintään 400 m kotiovelta. Saavutettava mahdollisuuksien mukaan esteettömästi ja ilman liikenneylityksiä. Pinta-ala 8 000–12 000 m ² , lisäksi luonnonvaraisia maastoalueita.	Tulee vastata luonnon alkuperäistä pinnanmuodostusta. Vaihtelevuutta voi lisätä täyttemaasta tehdyillä kummuilla.	Edellisten lisäksi mm. kahluuallas, pyöräily- ja ajorata, riippumiskaruselli, valvottu rakentelu-, seikkailu- tai romuleikki-paikka. Lämmitetty rakennus, jossa tilat sisäleikeille ja muulle toiminnalle.

TAULUKKO 2 MLL:n suositukset lasten leikkialueiden järjestämisestä. Lähde: Periäinen & Upanne, 1974[1972], s. 66–76.

sillä jo esimerkiksi 1950-luvulla Helsingin leikkikenttäkomitean mietinnössä oli kehoitettu jakamaan kaupungin kentät koon ja palveluiden mukaan kolmeen tasoluokkaan (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1982, s. 68). Samantyyllisiä lasten liikkumissäteen mukaan hahmoteltavia leikkipaikkasuosituksia esitettiin myös Sisäministeriön kaavoitusohjeissa (1974a, s. 12–13) ja *Huoltaja*-lehdessä (Rissanen, 1974, s. 341).

Leikkipaikkasuositusta lukuun ottamatta aineistoissamme keskusteltiin niukasti perinteisten leikkipaikkojen vaihtoehtoista, kuten Englannissa yleistyneistä leikkikaduista (playstreet, Cowman, 2017). Sen sijaan asiantuntijat pitivät toiminnallisia mahdollisuuksia toivottavina ja suosittelivat erilaisia seikkailu- ja rakenteluleikkipaikkoja, joissa lapset saisivat itse suunnitella ja rakentaa heille sopivia tiloja (Honkasalo, 1971, s. 346; Hannukainen & Hiisivuori, 1972 83–84; Periäinen ym., 1974, s. 31). Ainakin

pääkaupunkiseudulla tehtiinkin joitakin seikkailupuistokeiluja (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1982, s. 72).

Tiukentuvat normit

Kuten aiemmin osoitimme, keskustelu lasten ympäristöistä oli osa pidempää jatkumoa, jossa 1970-luku näyttäytyy eräänlaisena huipentumana: keskustelun tulokset alkoivat näkyä leikkialueita koskevissa suosituksissa ja tiukentuvassa lainsäädännössä. Vuoden 1973 rakennusasetus edellytti järjestämään asemakaavoitettaville alueille riittävästi puistoja sekä leikki- ja virkistysalueita. Seuraavina vuosina Sisäasiainministeriö (1974b) antoi vielä tarkempia rakennusohjeita niin tontti-, kortteli- kuin asuinaluekohtaistenkin leikkialueiden mitoitukseen, sijoitteluun, turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Myös asuinympäristön suunnitteluperiaatteissa lapset olivat tärkeässä roolissa (Sisäasiainministeriö, 1975). Kaavoitus- ja rakennusosasto julkaisi vielä asemakaavamääräyksiä koskevan ohjeen (Sisäasiainministeriö, 1977), jossa yksi luku oli omistettu pihuille ja oleskelualueille (Hautojärvi, 1978, s. 112–113). Suunnitteluohjeisiin otettiin mallia ainakin Ruotsista, jossa vastaavat suunnitteluperiaatteet oli määritelty jo kymmenen vuotta aiemmin (Kungliga Bostadstyrelsen, 1964; Mannerla-Magnusson, 2016, s. 158). Toisinaan epätydyttävästä toteutuksesta huolimatta (Sisäasiainministeriö, 1977, s. 13) lainsäädännön muutokset johtivat leikkipaikkojen yleistymiseen, ja vähitellen niistä tuli osa hyvinvointivaltion rakennettua ympäristöä – ja yksi kaupunkilaislasten keskeisistä arjen tiloista.

Valtakunnallisessa rakennustietokortistossa (RT-kortisto), jonne on koottu rakentamiseen ja suunnitteluun liittyviä ohjeita, näkyy niin ikään kasvava kiinnostus lasten leikkiympäristöjä kohtaan. Ensin RT-korteissa julkaistiin lapsia koskevia rakennusohjeita vain keinujen (RT 897.15 1961) ja hiekkalaatikoiden (RT 897.16, 1967) osalta, mutta 1970-luvulle tultaessa ne koskivat laajemmin koko leikkialueita. Esimerkiksi vuoden 1972 RT-kortissa (RT 995.332, 1972) oli jo kattava luonnehdinta leikin eri muodoista ja leikkiin tarvittavista välineistä. Kortissa kuvailtiin mm. keinujen, liukumäkien ja kiipeilytelineiden lisäksi valvotuille erityisleikkipaikoille, kuten rakennus-, tuli-, romu-, seikkailu-, vesi- ja pyöräilyleikkipaikoille tarvittavia välineitä.

Jos leikkipaikka oli ennen rakennettu kaupungin tai yksittäisten kaupunkilaisten sopiviksi katsomiin paikkoihin, normit ja lisääntyvä rakentaminen määrittelivät uudella tavalla sen, millainen oli lapselle sopiva rakennettu leikkiympäristö ja missä sen tuli sijaita. Silti olisi yksinkertaistavaa tulkita ympäristön kehittämisspyrkimykset vain haluna (yli)suojella tai eristää lapsia pois aikuisten muuten hallitsemasta kaupunkitilasta.

Ensinnä leikkiympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet omatoimiselle tekemiselle ja itsenäisyydelle olivat keskeisiä asiantuntijakeskustelujen ja

rakennusohjeiden määritelmässä ja suosituksissa. Maija-Leena Setälä (1979, s. 128) peräänkuulutti monen muun asiantuntijan tapaan ympäristön sosiaalista, toiminnallista ja fyysistä monipuolisuutta. Onnistumisen mittapuuna Setälä piti juuri lasten omaehtoisen toiminnan viriämistä. Vastaavasti Syvänen (1980, s. 13) piti lapsen omaehtoista liikkumista ja kokemista ensiarvoisen tärkeänä.

Toiseksi lasten itsenäinen leikki ja ympäristössä liikkuminen ei loppunut muuttuvan lainsäädännön ja yleistyvien leikkipaikkojen myötä, vaan esimerkiksi muistitietotutkimuksissa on osoitettu lasten monipuolisen tilankäytön jatkuneen rakennettujen leikkiympäristöjen kehityksen rinnalla (Moll & Nevalainen, 2018). Lisäksi asiantuntijakeskustelussa korostettiin, ettei lasten huomioiminen saanut typistyä vain leikkialueiden suunnitteluun (Sauro, 1979, s. 111).

Keskusteluista ja suosituksista heijastui Suomessa pitkään jatkunut lasten itsenäisen liikkumisen ja omatoimisen leikin arvostus. Toisen maailmansodan jälkeisissä kasvatuskäytännöissä korostettiin varhaisen itsenäistymisen ihannetta, ja lasten itsenäinen liikkuminen oli pitkään tärkeä lapsille opettava kansalaistaito. Toisaalta työssäkäyvillä vanhemmillä oli vain harvoin mahdollisuuksia lisätä huolenpitoa, vaikka olisivat tätä halunneetkin. (Moll & Nevalainen, 2018; Malinen, 2019.)

Asiantuntijakeskustelussa ja tiukentuissa leikkipaikkanormeissa pyrittiin kiinnostavasti yhtä aikaa suojelemaan lapsia ja samalla mahdollistamaan itsenäinen liikkuminen ja leikki kaupunkiympäristössä. Kuten taulukosta 2 kävi ilmi, kaikenikäisten lasten tuli pystyä esimerkiksi kulkemaan itsekseen leikkipaikoille. Ainakin 1970-luvun asiantuntijakeskustelujen ja suositusten lapset olivat siis yhä itsenäisiä, ja kaupunkiympäristöltä vaadittiin tämän mahdollistamista. Asiantuntijoiden kärkkäistäkin puheenvuoroista on luettavissa halu nostaa esiin lapset ryhmänä, joka jää helposti huomiotta kaupunkisuunnittelussa ja osoittaa lasten tarpeet autoistuvassa ja modernisoituvassa kaupungissa.

Vielä voidaan kysyä, mihin rakennettuja leikkipaikkoja ylipäätään tarvittiin Helsingissä, joka kaupungistui pääasiassa lähiöitymällä (Saarikangas, 2014, s. 43). Lähiörakentamista oli sodan jälkeen perusteltu paljolti juuri perheiden ja lasten tarpeilla, asumisväljyydellä, liikenneturvallisuudella ja luonnonläheisyydellä (Moll & Kuusi, 2019). Eikö ainakin varhaisten puutarhakaupunkien ja luonnonläheisten metsälähiöiden pitänyt tarjota ihanteellisimmat leikkimaastot?

Luontoa pidettiin edelleen parhaimpana ja virikkeiltään rikkaimpana ympäristönä lapselle, mutta 1970-luvun kaupungissa se ei enää riittänyt. Asiantuntijapuheissa ihanneympäristöön kuului nyt muutakin, kuten tiloja yhteiselle tekemiselle, muiden ihmisten kohtaamiselle ja yhteisöllisyydelle. Lasten ajateltiin tarvitsevan seuraa, viihdykettä ja fyysisiä aktiviteetteja, ja näihin tarpeisiin rakennettujen leikkiympäristöjen uskottiin vastaavan. Lisäksi niitä tuli olla

tarjolla tasapuolisesti kaikille, ympäri kaupunkia ja maan kaikissa taajamissa. Tarpeen luomiseen osallistui myös vähitellen kasvava leikkileikkivälineiteollisuus. Esimerkiksi leikki- ja liikuntavälinevalmistaja Oy Pohjoiskalotti-Nordkalotten Ab (vuodesta 1991 Lappset Group Oy) aloitti toimintansa vuonna 1970, osallistui aktiivisesti lasten tarpeiden osittamiseen asuinympäristössä ja myi leikkivälineitä erityisesti kasvavien kaupunkien kerrostalojen ja koulujen pihoille (Kekola, 2017, s. 130).

Kohti lapsiystävällistä kaupunkia

Muuttuiko kaupunki kehittyvän lainsäädännön ja tarkentuvien suunnitteluohjeiden myötä lopulta lapsiystävällisemmäksi? Asiantuntijapuheissa nousi esille vielä kaksi huolta. Ensinnä asiantuntijat olivat tyytymättömiä asukkaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa omiin lähiympäristöihinsä, ja toiseksi huolta herätti ympäristöjen kehittämisen liiallinen keskittyminen pelkkiin keinuihin ja hiekkalaatikoihin.

Esimerkiksi Sotamaa (1971, s. 23) oli jo 1970-luvun alussa huolissaan siitä, ettei lapsilla ja muilla asukkailla ollut mahdollisuuksia vaikuttaa omien asuinympäristöjen suunnitteluun, eikä ongelma vaikuttanut korjaantuneen vielä vuosikymmenen lopullakaan (ks. Sauro, 1977, s. 16). *Lapsi ja Yhteiskunta* -lehden vuoden 1979 kolmas numero oli omistettu lasten lähiympäristöille. Erillinen teemanumero oli paitsi osoitus aiheen tärkeydestä, myös konkreettinen yritys yhdistää suunnitteluun liittyviä eri näkökulmia ja antaa myös lasten hahmotella ihanneympäristöään kirjoitelmillaan.

Vuosi 1979 oli YK:n lapsen oikeuksien 20-vuotisjuhlavuosi ja kansainvälinen Lasten vuosi. Helsingin kaupunki osallistui teemavuoteen omalla ”Helsinki kuuntelee lasta” -hankkeellaan, jonka tavoitteena oli saada kaikki hallintokunnat arvioimaan oman toimialansa vaikutuksia lapsiin. Osana teemavuotta käynnistettiin leikkialueprojekti, jonka päämääränä oli parantaa ulkoilu- ja leikkimahdollisuuksia kaupungissa. (Helsingin kaupunki, 1980, s. 12, 42; myös Winter, 1979, s. 18–19.) Myös muissa asiantuntijapuheenvuorossa ehdotettiin, että asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia oli lisättävä, heitä oli kuunneltava ja aktivoitava ottamaan osaa yhteisiin toimintoihin ja näin tuomaan lapsiperheiden asumistarpeita suunnittelijoiden ja päätöksentekijöiden tietoon (ks. myös Sauro 1977, s. 16; Leppo, 1979, s. 131; Bardy, 1979, s. 143).

Lasten vähäisten vaikuttamismahdollisuuksien lisäksi huolta herätti ympäristöjen kehittämisen liika keskittyminen leikkipaikkoihin. Sirkka Hautojärvi (1979, s. 153) totesi teemanumerossa lapsia koskevien lakien, ohjeiden ja suositusten taanneen sen, että suunnittelussa kiinnitettiin nyt entistä enemmän huomiota lapsiin. Lopullisen vastuun hän kuitenkin antoi kaavan laatijoille ja toteutta-

jille. Myös Sotamaan (1979, s. 157) mukaan rakennusasetukset ja sisäministeriön ohjeet olivat antaneet hyvät mahdollisuudet lasten huomioon ottamiseen tonttien kaavoituksessa. Sauro (1979, s. 111) kuitenkin totesi pääkirjoituksessaan, ettei lasten lähiympäristöä paranneta vain kiipeilytelineellä tai leikkipaikalla, vaan luomalla viihtyisä ympäristö kaikille asukkaille.

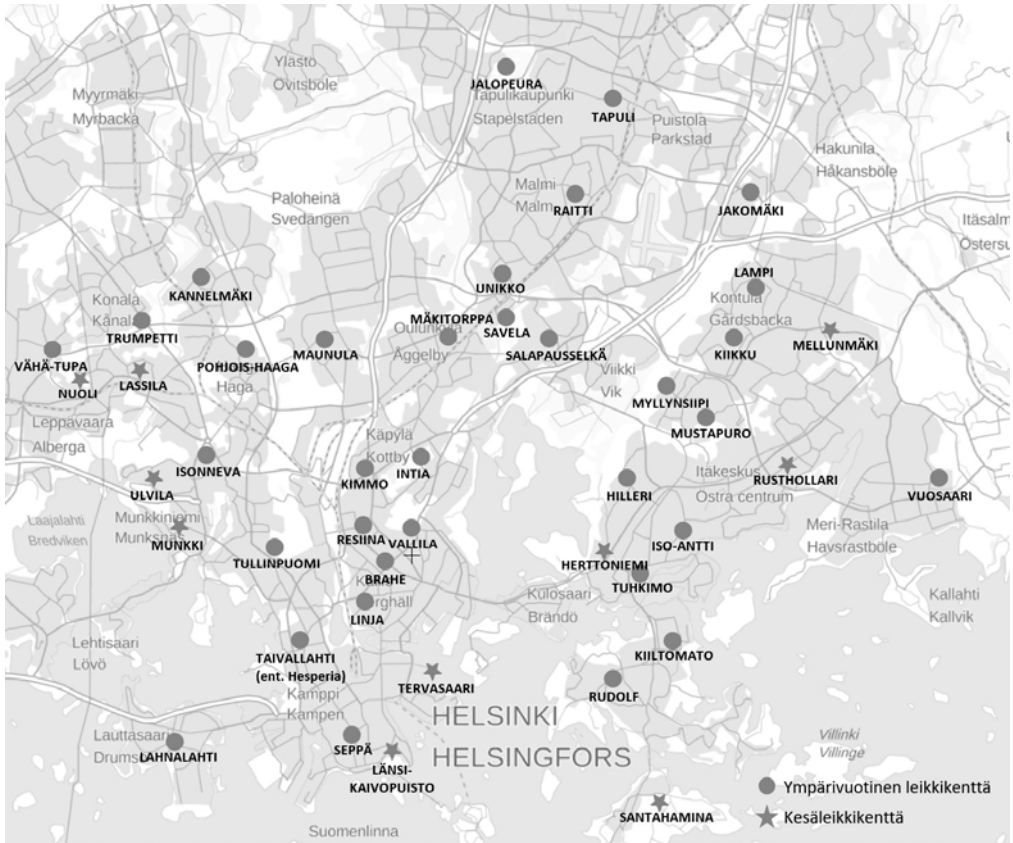
Psykologi Matti Syvänen arvioi leikkialueiden tilaa 1980-luvun alussa seuraavasti:

Leikkipaikalle on sijoitettu välineitä täysin harkitusti. Yhdessä nurkassa on motorisen toiminnan ja koordinaatiokyvyn kehittämisen välineryhmä, taustalla paikat luovaa toimintaa ja rakentelua varten, reunalla on roolileikkien virittäjänä toimiva viitteellinen kioskki ja alueen keskellä sosiaalisten kontaktien ja ryhminä tapahtuvien sääntöleikkien tila. Tulos on tavallaan perusteltu, mutta kovin valmiiksi ajateltu. Lopputuloksena henkii fyysis-sosiaalis-kognitiivinen harjoitusradan ajatus. Leikkitoiminnan kokonaisluonne, vaihtelu ja vivahteisuus eivät tällä järjestelyllä toteudu. (Syvänen, 1980, s. 14.)

Myös Asuntohallituksen *Lapsen leikit ja asuinympäristö* -raportissa (1985, s. 1) todettiin lasten huomioon ottamisen painottuneen liiaksi leikkipaikkojen rakentamiseen. Raportissa esitettiin suosituksia siitä, kuinka lapsen näkökulma tulisi ottaa huomioon koko asuinympäristön parantamisessa. Edellisten vuosikymmenten tavoitteista lasten ikävaiheittaisten toimintojen huomioiminen ja asuinalueen luonnollisten ominaisuuksien hyödyntäminen olivat yhä ajankohtaisia. Nyt raportissa vaadittiin kuitenkin lapsiystävällisen ympäristön kokonaisvaltaisempaa kehittämistä. Myös Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston *Leikin ympäristö* -raportti (1982, s. 35) kritisoi 1970-luvun leikkialueiden suunnitteluohjeita teknokraattisiksi. Suunnitelmat takasivat kyllä tietyn minimitason toteutumisen mutta antoivat samalla rakentajalle mahdollisuuden päätyä standardiratkaisuihin, jotka köyhdyttivät jo valmiiksi monotonista ympäristöä.

Helsingin leikkikentät lasten ja kaupungin yhteensovittajina Kokonaisvaltainen lapsiystävällisyyden tavoite oli hidasta ja vaikeaa saavuttaa kaupunginlaajuisesti, mutta rajatuilla alueilla tehtävässä oli helpompi onnistua.

Sauron (1978, s. 256) mukaan leikkikentän tuli olla "kiinteä, luonnollinen osa asuinympäristöä, eikä pelkästään osoitus muun ympäristön soveltumattomuudesta lapsille". Kenties helsinkiläisiä leikkikenttiä kuvaa kuitenkin paremmin kaupunkimaantieteilijä Lia Karstenin (2003, s. 457) luonnehdinta leikkipuistoista

KUVA 1 Helsingin kaupungin leikkikentät vuonna 1981. Lähde: Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1982, s. 73. Karttopohja: Maanmittauslaitos.

tiloina, joilla kompensoidaan niitä päivittäisiä rajoituksia, joita lapset kohtaavat kaupunkiympäristössä.

Oheinen karttakuva havainnollistaa Helsingin leikkikenttäverkostoa 1980-luvun alussa. Verkosto tihentyi lyhyen ajan kuluessa (ks. Taulukko 1.), ja tavoitteena oli perustaa vähintään yksi leikkikenttä jokaiseen kaupunginosaan, jonka väestöpohjassa oli vähintään kaksisataa 4–14-vuotiasta lasta ja nuorta (Sauro & Syrjäläinen, 1978, s. o.). Kartalta näkyy, miten valtaosa kentistä sijoittui kantakaupungin ulkopuolelle. Kaupungin lapsiperheitä tutkinut Johanna Lilius (2014, s. 843) onkin huomauttanut, että perhekeskeinen lähiösuunnittelu on johtanut siihen, että kantakaupungissa asuvien perheiden tarpeet ovat jääneet vähemmälle huomiolle.

KUVA 2 Jakomäen leikkikenttä, 1976. Kuvaaja: Stefan Bremer, Helsingin kaupunginmuseo.

Helsingin kentät olivat suosittuja. Esimerkiksi vuonna 1978 kesäkuukausina kirjattiin kentillä noin 410 000 käyntiä. (Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, 1982, s. 74). Kenttien käyttömäärissä oli kuitenkin alueellisia eroja. Vuonna 1977 tehdyssä vertailussa esimerkiksi kantakaupungissa sijaitsevan Hesperian leikkikentän keskimääräiseksi päiväkävijämääräksi oli kirjattu 402 käyntiä, kun vastaava luku Koillis-Helsingin Jakomäessä oli 180. (Sauro & Syrjäläinen, 1978, s. 27.) Hesperian suurempia kävijämääriä selittävät osittain taloyhtiöiden vähäiset leikkikentät mutta myös se, että Etu-Töölön virkistysalueita käyttivät lähialueen asukkaiden lisäksi todennäköisesti muutkin kaupunkilaiset. Ehkä Jakomäessä myös runsas luonto tarjosi vielä kantakaupunkia enemmän vaihtoehtoisia leikkipaikkoja.

1970-luvun leikkikentät eivät välttämättä täyttäneet kaikkia esimerkiksi MLL:n asettamia suosituksia (ks. Taulukko 2), mutta pääpiirteiltään ne noudattivat hyvän leikkipaikan kriteereitä. Ne olivat tyypillisesti laajoja puistoalueita, joissa maasto oli tasaista tai lievästi kumpuilevaa ja aluetta reunusti kasvillisuus.

Avara ympäristö mahdollisti perinteiset aktiviteetit, kuten pallopelit, mutta niillä lienee ollut myös lasten silmälläpitämiseen liittyvä funktio.

Myöskään varusteiden osalta Helsingin leikkikentät eivät todennäköisesti päässeet MLL:n kunnianhimoisimpien suositusten tasolle. Helsingissä kenttien kiinteään varustustasoon kuului tyypillisesti vähintään hiekkalaatikko, keinu ja palloilualaue. Lisäksi noin joka toisella kentällä oli kahluuallas ja isoimmissa puistoissa myös karuselli ja liukumäki. (Suviranta, 1970, s. 477.) Kiinteiden välineiden lisäksi kentillä oli lainattavia leikkivälineitä ja pelejä, kuten kotileikkisettejä, isopyöräisiä “poikakärkyjä” sekä korona- ja fortunavälineitä ja talvea varten mm. lapioita, rekiä, kelkkoja ja suksia. Leikkivälineitä säilytettiin huolto- ja väli-nerakennuksissa, joista leikinohjaajat jakoivat niitä tasapuolisesti halukkaille lapsille. (Sauro & Syrjäläinen, 1978, liite 2; Haastattelu 1.) Stefan Bremerin ottamassa valokuvassa (Kuva 2) näkyy Jakomäen kentän matala rakennus, jossa oli yleisten sisätilojen lisäksi varasto ulkoleikkivälineille.

Vaikka 1970-luku oli betonirakentamisen kulta-aikaa, leikkikentillä suosittiin luonnonmukaisia elementtejä. Puiset leikkikenttärakennukset sekä ympäröivät viheralueet kertovatkin luonnonmateriaalien ja luonnonmukaisuuden tärkeydestä, jota korostettiin myös MLL:n suosituksissa. Luonnonläheisyys sopi myös toisen maailmansodan jälkeiseen terveellisyyttä korostaneisiin kasvatuskäytäntöihin, joiden mukaan juuri luonnossa oleskelulla oli erityinen lasten hyvinvointia edistävä merkitys (Malinen, 2019, s. 343; myös Moll & Kuusi, 2021.) Idyllinen maaseutu ja vaarallinen kaupunki on perinteisesti asetettu toistensa vastakohdiksi, ja leikkialueiden suunnittelussa heijastui halu tuoda luonnonläheisiä, maaseutumaisia elementtejä kaupungin lapsille (Periäinen, 1973, s. 13; Periäinen & Upanne, 1974[1972], s. 10; ks. myös Sillanpää, 2021).

Jos rakennetun ympäristön osalta Helsingin leikkikentät eivät saavuttaneet kaikkia ajan suosituksia, niiden elämää rikastutti laaja kirjo erilaisia aktiviteetteja, joiden ohjaamisesta vastasivat leikinohjaajat ja muut työntekijät. Ohjaajat olivat kentällä läsnä aamukahdeksasta iltakuuteen. Päiväohjelmassa oli esimerkiksi yhteisiä ulkoleikkejä, satutuokioita tai askartelua. Enimmäkseen kentillä leikittiin kuitenkin itseksensä, kuten Jakomäki-lehden kuvaus osoittaa:

Eri puolille aluetta oli sijoittunut pieniä lapsiryhmiä. Muutamat pelasivat koronaa, toiset muistipeliä. Kentän reunassa oli pieni vihreä kauppa, jossa tarmokkaat myyjättäret möivät ruokatavaroita: Koivulehti-ome-noita, kivi-perunoita jne. Pienessä metsikössä oli kaksi kotia. Toisessa niistä asuivat sisarukset, jotka hoivailivat nukkelapsiaan ja paistoivat niille perunoita ja lättyjä. Toisessa pesi pieni emäntä astioita, jotka mustassa vedessä tulivat 'leikisti puhtaiksi'. (Kesä on tuonut lisää elämää leikkikentälle, 1971.)

Kesäkuukausina päivää rytmitti maksuton lounas, jota edelsi aina yhteinen piirituokio. Edellisten vuosikymmenten kurinalaisesta leikkikenttäkulttuurista periytyi sääntö, jonka mukaan leikkikentälle ei sopinut tulla vain syömään, vaan ohjelmaan tuli myös osallistua. (Haastattelu 1; Haastattelu 2; Leikkikentillä touhutaan myös kuumina kesäpäivinä, 1970.)

Toiminta oli pitkään suunnattu pelkästään lapsille, mutta kasvatustahojen ja leikkikenttien toimintaperiaatteiden vähittäiset muutokset alkoivat näkyä 1970-luvun kuluessa. Leikkikenttiä saattoikin jo kuvata avoimina ja joustavina: lapset saivat tulla ja mennä vapaasti, osallistua kentän toimintaan, leikkiä kentällä itsekseen, ja vähitellen myös vanhemmat toivotettiin mukaan.

(Haastattelu 1; haastattelu 2; ks. myös Strandell, 2012, s. 31–59.)

Leikkikentät olivat tärkeitä myös perheiden arjen toimivuuden näkökulmasta. Helsingin kaupungin leikkikenttätoiminnan tarkastaja Martta Schataloff kuvaili kenttien tarpeellisuutta *Helsingin Sanomissa* näin:

Valvottu leikkikenttä on aika mukava ratkaisu varsinkin kouluikäisen hoito-ongelmaan. Seitsenvuotias tulee tietenkin jotenkuten toimeen avainkaulassa, mutta kiperän tilanteen tullen hän tarvitsee jonkun aikuisen, jonka puoleen kääntyy. (Arpiainen, 1973.)

Ohjattu toiminta mahdollisti monelle perheenäidille päivätyössä käymisen sekä aikaa muille kodin tehtäville aikana, jolloin kunnallinen päivähoitojärjestelmä oli vasta kehittymässä. Entisten työntekijöiden muistikuvissa leikkikentät toimivat asuinalueen keskuksina, joissa sekä juhlittiin että ratkottiin sekä lasten että koko perheen pulmia – toisinaan raja julkisen lapsi-instituution ja yksityisen kodin välillä hämärtyi. Ohjaajat kertovat lapsia yhdistäneen ”aikuisten nälkä”, tarve aikuisten seuralle, suojalle ja avulle. (Haastattelu 1; Haastattelu 2.)

Leikkikenttää kuvailtiin paikkana, josta lapsi saattoi saada apua ja jossa on turvallisia aikuisia (Sauro, 1979, s. 256). Ympärivuotisten, ohjattujen leikkikenttien voimakas määrällinen kasvu sekä kantakaupungissa että lähioissa kertoo siitä, että agraari-Suomesta periytyvän, itsenäisesti pärjäävän lapsen ihanne alkoi väistyä ja ymmärrys lapsen tarvitsemasta huolenpidosta ja turvasta kasvoi. Leikkikentät muodostuivat eräänlaisiksi puoli-instituutioiksi koulun ja päivähoiton sekä yksityisen kodin väliin (ks. myös Strandell, 2012, s. 32). Kasvavan suojelutarpeen lisäksi analysoimissamme aineistoissa korostui halu tukea lasten itsenäisyyttä sekä omatoimista liikkumista ja leikkiä. Leikkikentistä tuli helsinkiläinen tapa sovittaa yhteen itsenäisyyden ja pärjäämisen ihanne ja toisaalta huolenpitoa tarvitsevan lapsen tarpeet.

Johtopäätökset

1970-luku oli tärkeä vuosikymmenen niin lapsia koskevan suunnittelukeskustelun kuin leikkiympäristöjen rakentumisenkin kannalta. Tässä kehityksessä lastensuojelun ja kaupunkisuunnittelun asiantuntijoilla oli keskeinen rooli. Aluksi keskusteluissa vaadittiin parannuksia asuinympäristöjen leikkipaikoille, mutta pian eri alojen asiantuntijat kävivät myös kriittistä keskustelua siitä, etteivät lapsiystävällisyydeksi riittäneet vain norminmukaiset keinut ja hiekkalaatikat. Lasten katsottiin tarvitsevan eri-ikäisiä ihmisiä yhdistäviä, monipuolisia ja turvallisia kaupunkiympäristöjä.

Lainsäädännön näkökulmasta käsitys hyvästä lapsuudesta tilallistui 1970-luvulla. Rakentamista säätelemällä osoitettiin, mikä on lapselle oikea paikka, ja säätelyä perusteltiin lapsen parhaalla. Lapsiystävällisen ympäristön vaatimukset eivät kuitenkaan rajoittuneet vain yksittäisiin leikkialueisiin, vaan laajemmin koko asuinympäristöön. Lapsille vaadittiin omia tiloja niin asuinalueiden keskuksiin kuin talojen pihoillekin ja lasten kulkureiteille vaadittiin turvallisuutta. Tulkitsemme, että lasten poissulkemisen sijaan kyse oli pikemminkin pyrkimyksestä tehdä tilaa lapsille kaupungissa. Rakennettu leikki-infrastruktura teki lapset suunnittelun kannalta entistä näkyvämmäksi ja vakavasti otettavammaksi ryhmäksi.

Leikkikenttien fyysisessä ympäristössä pyrittiin tarjoamaan lapsille monia asiantuntijoiden vaatimia hyvän ympäristön elementtejä, kuten luontoa, virikkeitä, monipuolisia leikkivälineitä sekä sisäleikeille ja askartelulle osoitettuja tiloja – asioita, joita kodeissa ja niiden välittömässä ympäristöissä ei aina ollut saatavilla. Lisäksi päivystävä henkilökunta tarjosi monille lapsille seuraa ja turvaa. Samalla leikkikenttien toiminnassa näkyi ajalle tyypillinen itsenäisen lapsen ihanne: lapset saivat mennä ja tulla puistoihin kuten halusivat ja ohjelmaan osallistuminen oli vapaaehtoista. Sama ihanne oli nähtävissä myös leikkialueiden suunnittelussa ja siitä käydyissä keskusteluissa: lasten haluttiin pystyvän leikkimään ja liikkumaan itseksensä.

Lapsen mahdollisuus liikkua itsenäisesti ympäristössä on vakiintunut lapsiystävällisen ympäristön kriteeriksi, ja suomalaisten lasten tähän päivään jatkunutta, kansainvälisesti verrattuna vapaata liikkumista on pidetty myönteisenä. Rakennettujen leikkiympäristöjen näkökulmasta se on kuitenkin tarkoittanut myös sitä, että kaupungin leikkialueilla on vain vähän tekemistä aikuisille. Tarkastelemisamme aineistoissa leikkikenttiä hahmoteltiin toisinaan optimistisesti koko asuinalueen keskuksina, mutta sekä kenttien fyysinen ympäristö että niiden tarjoamat palvelut kielivät siitä, että ne olivat – ja ovat edelleen – ensisijaisesti tarkoitettu lapsille ja korkeintaan heidän kanssaan leikkiville huoltajille.

Avoimuudesta huolimatta leikkikentät ja muut rakennetut ympäristöt olivat aikuisten lapsille suunniteltavia tiloja (ks. Fass, 2012, s. xi), jotka kuvaavat sitä, miten aikuiset näkivät lasten tarpeet ja miten halusivat heidän viettävän aikaansa. Tutkimuksemme onkin rakentunut aikuisnäkökulman ympärille, ja aineistomme kertovat ennen kaikkea siitä, miten aikuiset halusivat vaikuttaa lasten ympäristöihin.

Monella asuinalueella parannukset tapahtuivat hitaasti, jos ollenkaan. Katsottaessa nykypäivän Helsinkiä ja sen laajaa leikkipuistoverkostoa sekä taloyhtiöiden, koulujen ja päiväkotien pihvoja, on kuitenkin selvää, että rakennetut leikkiympäristöt ovat vakiintuneet osaksi kaupunkiympäristöä.

Lähteet

HAASTATTELUT

- Haastattelu 1. Ensimmäinen ryhmähaastattelu, 3.8.2020, Helsinki. Haastateltavat: Terhi Rinne, Lissu Vierikko ja Pirjo Vilhunen. Haastattelijat: Veera Moll ja Essi Jouhki. Nauhat ja litteraatiot kirjoittajien hallussa.
- Haastattelu 2. Toinen ryhmähaastattelu, 20.8.2020, Helsinki. Haastateltavat: Terhi Rinne, Lissu Vierikko ja Pirjo Vilhunen. Haastattelija: Veera Moll. Nauhat ja litteraatiot kirjoittajien hallussa.

PAINETUT LÄHTEET

- Asuntohallitus. (1985). *Lapsen leikit ja asuinympäristö*. Asuntohallitus, teknillinen osasto, opasjulkaisu 7: 1985.
- Helsingin kaupunki. (1978). *Tilastollinen vuosikirja 66: 1977*. Helsingin kaupungin tilastotoimisto. Haettu 29.10.2020, https://www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/helsingin_kaupungin_tilastolliset_vuosikirjat/pdf/tilastollinen_vuosikirja_1977.pdf
- Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto. (1982). *Leikin ympäristö: Lasten ulkoleikkimahdollisuudet Helsingissä: leikkialueprojektin perusselvitys*. Asemakaavaosasto. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Helsingin kaupunki. (1980). *Helsinki kuuntelee lasta: Helsingin kaupungin lapsen vuoden 1979 komitean mietintö*. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Periäinen, T. & Upanne, M. (1974[1972]). *Leikkipaikkasuositus*. 3. painos. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Päivähoitolaki. L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoidosta. Valtion säädöstietopankki Finlex, Säädökset alkuperäisinä. Haettu 15.9.2020, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036>
- Sauro, S. (1977). *Mitä lapsi tarvitsee asumisessa*. Lapsiraportti A:1. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Sauro, S. & Syrjäläinen, S. (1978). *Helsingin kaupungin leikkikentät. Toiminta ja toiminnalliset puitteet*. Helsingin kaupunki. Lasten päivähoitovirasto.
- Sisäasiainministeriö. Kaavoitus- ja rakennusosasto. (1974a). *Leikkialueiden suunnittelu*. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Sisäasiainministeriö. Kaavoitus- ja rakennusosasto. (1974b). *SisM:n yleiskirje 22.10.1973, n:o 3909/501/73/PK*. Tonttikohdattaiset leikkipaikat ja oleskelualueet. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Sisäasiainministeriö. Kaavoitus- ja rakennusosasto. (1975). *Asuinympäristön suunnitteluperiaatteet*. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Sisäasiainministeriö. Kaavoitus- ja rakennusosasto. (1977). *Suomalaisia asuntoalueita 1960–75. Asuntoalueiden ympäristön laatu verrattuna asuinympäristön suunnitteluperiaate-kirjan tavoitteisiin*. 1977:58. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

RT-KORTIT

- RT 897.15 *Keinut, metallirakenteet, asuntotalon*, 1961. Rakennustietosäätiö.
- RT 897.16 *Lasten hiekkalaatikko*, 1967. Rakennustietosäätiö.
- RT 995.332 *Lasten leikkipaikat, varustus* 1972. Rakennustietosäätiö.

AIKAKAUSLEHDET

- Axelson, K., Pajunen, K., Pärssinen, K. & Vuorinen, K. (1963). Lasten ohjatun ulkoilutoiminnan tarpeet ja mahdollisuudet asutuskeskuksissa. *Lapset ja Nuoris*, 22(10), 306–311.
- Bardy, M. (1979). Haavoittuvissa olosuhteissa elävät lapset. *Lapset ja Yhteiskunta*, 38(3), 143–144.
- Hannukainen, P. & Hiisivuori, M.-L. (1972). Tutkimus lasten puistokäyttäytymisestä. *Lapsi ja Nuoris*, 31(2), 82–88.
- Hautojärvi, S. (1978). Kaavoitusta koskevat säännökset ja valvonta. *Lapset ja Yhteiskunta*, 37(4), 112–113.

- Hautojärvi, S. (1979). Mitä apua ohjeista ja suosituksista? *Lapset ja Yhteiskunta*, 38(3), 153.
- Honkasalo, L. (1971). Lasten leikkivälineet ulkoleikkipaikoilla. *Lapsi ja Nuoris*, 30(11), 344–346.
- Leppo, A.-M. (1979). Ohjelmat, suunnitelmat ja todellisuus tutkimuksen ja suunnittelun näkökulmasta. *Lapset ja Yhteiskunta*, 38(3), 129–131.
- Lindberg, T.-A. (1975). Lapset ja ympäristön saasteet. *Lapset ja Yhteiskunta*, 34(1), 3–5.
- Nyman, K. (1979). Onko kaavoitus kaavoitinsa kangistunut? *Lapset ja Yhteiskunta*, 38(3), 135–139.
- Periäinen, T. (1972). Leikkipaikkasuositus on valmistunut. *Lapsemme*, 2(6–7), 17.
- Periäinen, T. (1973). Leikkipaikka ja kokonaisvaltainen periaate. *Lapsemme*, 3(4), 13.
- Periäinen, T., Hurme, H. & Upanne, M. (1974). Lapsen virikeympäristö. *Arkkitehti*, 15(2), 30–32.
- Rissanen, J. R. (1974). Leikkikenttötoiminta ja sosiaali-toimi. *Huoltaja: Kunnallisen huoltotoiminnan ja yksityisen hyväntekeväisyyden äänenkannattaja*, 55(8), 340–347.
- Sauro, S. (1978). Leikkikenttä lapsiperheen tukena. *Lapset ja Yhteiskunta*, 37(9), 256–258.
- Sauro, S. (1979). Elämisen makua lapsen lähiympäristöön. *Lapset ja Yhteiskunta*, 38(3), 111.
- Setälä, M.-L. (1979). Millainen on hyvä ympäristö lapselle? Tutkimustiedon valossa. *Lapset ja Yhteiskunta*, 38(3), 124–128.
- Sotamaa, Y. (1971). Lapsilla on oikeus hyvään ympäristöön. *Arkkitehti*, 12(2), 22–31.
- Sotamaa, Y. (1979). Miten voimme parantaa lasten leikkiympäristöä? *Lapset ja Yhteiskunta*, 38(3), 154–160.
- Suviranta, L. (1970). Lasten leikkialue- ja puistotätötoiminta 1969. *Sosiaalinen Aikakauskirja* 64(6), 469–486.
- Syvänen, M. (1980). Lapsen liikkumisympäristö: Vaikutukset lapseen ja hänen kehitykseensä. *Lastentarha*, 43(18), 12–15.
- Winter, M. (1979). Helsinki kuuntelee lasta. *Lapset ja Yhteiskunta*, 38(1), 18–19.

SANOMALEHDET

- Arpiainen, L. (26.3.1973). Valvottu leikkikenttä ohjaa omatoimisuuteen. *Helsingin Sanomat*.
- Kesä on tuonut lisää elämää leikkikentälle. (6/1971). *Jakomäki uutiset*. Pinja Vilhusen leikekokoelma.
- Lapset leikkikentille. (30.5.1960). *Helsingin Sanomat*.
- Lapset leikkikentille. (29.5.1965). *Helsingin Sanomat*.
- Leikkikentillä touhutaan myös kuumina kesäpäivinä. (1970). *Helsingin Sanomat*.
- Helsingin kaupungin leikkikenttötoiminta. (29.5.1970). *Helsingin Sanomat*.
- Lapset leikkikentille (22.5.1975). *Helsingin Sanomat*.

KIRJALLISUUS

- Alanen, L. (2009). Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutit ja lasten toiminta* (s. 9–30). Tampere: Vastapaino.
- Cavallo, D. (1981). *Muscles and morals: Organized playgrounds and urban reform, 1880–1920*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Cowman, K. (2017). 'Play streets: women, children and the problem of urban traffic, 1930–1970', *Social History*, 42(2), 233–256. <https://doi.org/10.1080/03071022.2017.1290366>
- Fass, P. (2008). 'Foreword'. Teoksessa Gutman M. & de Coninck-Smith, J. (toim.), *Designing Modern Childhoods: History, Space and the Material Culture of Children* (s. xi). New Brunswick: Rutgers University Press.
- Freeman, C. (2020). Twenty-five years of children's geographies: a planner's perspective, *Children's Geographies*, 18(1), 110–121. <https://doi.org/10.1080/14733285.2019.1598547>
- Frost, J. (2009). *A history of children's play and play environments: Toward a contemporary child-saving movement*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203868652>
- Gagen, E. A. (2000). Playing the part: Performing gender in America's playgrounds. Teoksessa G. Valentine & S. L. Holloway (toim.), *Children's geographies* (s. 213–229). New York: Routledge.
- Häkkinen, A. (2013). Suomalaiset sukupolvet, elämäntavot ja historia – Sukupolvesta sukupolveen. Teoksessa A. Häkkinen, A. Puuronen, M. Salasuo & A. Ojajärvi (toim.), *Sosiaalinen albumi. Elämäntavat sukupolvien murroksissa* (s. 21–56). Tampere: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- James, A. & Jenks, C. & Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood*. Cambridge: Polity Press.

- Jansson, M. & Klintborg Ahlko, Å. (toim.). (2016). *Plats för lek. Svenska lekplatser förr och nu*. Tukholma: Sverks Byggtjänst.
- Jouhki, E. (2020). *Teinikuntatoiminnan sukupolvet. Muistitietohistoria oppikoulujen koululaisliikkeestä 1950–1970-luvuilla*. Acta Universitatis Ouluensis B 178 [väitöskirja, Oulun yliopisto]. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526225173>
- Karimäki, R. (2005). Kuvitellut ja todelliset leikkipaikat. Teoksessa H. Saarikoski (toim.), *Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000-luvulta* (s. 106–129). Helsinki: SKS.
- Karsten, L. (2003). Children's Use of Public Space: The Gendered World of the Playground. *Childhood*, 10(4), 457–473. <https://doi.org/10.1177/0907568203104005>
- Kekola, A. (2017). *Suomi 100 menestyksen vuotta*. Jyväskylä: Kirjakaari oy.
- Kernan, M. (2005). Developing citizenship through supervised play: the Civics Institute of Ireland playgrounds, 1933–75. *History of Education* 34(6), 675–687. <https://doi.org/10.1080/00467600500313955>
- Kotioja, E. (2020). *Hyvän lapsuuden rakentajat. Mannerheimin Lastensuojeluliitto 1920–2020*. Helsinki: Siltala.
- Kullman, K., Strandell, H. & Haikkola, L. (2012). Lapsuuden muuttuvat tilat. Näkökulmia lapsuuteen 2000-luvulla. Teoksessa H. Strandell, L. Haikkola & K. Kullman (toim.), *Lapsuuden muuttuvat tilat* (s. 9–26). Tampere: Vastapaino.
- Kungliga Bostadsstyrelsen. (1964). *God Bostad. I dag och i morgon*. Tukholma: Kungliga Bostadsstyrelsen.
- Kuusisto-Arponen, A. & Laine, M. (2017). Leikkien ajateltu – piirtäen tehty. Esikoululaiset leikkipuistoa suunnittelemassa. Teoksessa M. Mustola, J. Mykkänen, M. Böök, & A. Kärjä (toim.), *Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa* (s. 93–104). Tampere: Nuorisotutkimusverkosto, Haettu 14.9.2020, https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/visuaaliset_menetelmat_verkko.pdf
- Larsson, A. (2013). A Children's Place? The School Playground Debate in Postwar Sweden. *History of Education* 42(1), 115–130. <https://doi.org/10.1080/0046760X.2012.697921>
- Larsson, A., Norlin, B. & Rönnlund, M. (2017). *Den svenska skolgårdens historia. Skolans utemiljö som pedagogiskt och socialt rum*. Lund: Nordic Academic Press.
- Liljus J. (2014). Is There Room for Families in the Inner City? Life-Stage Blenders Challenging Planning. *Housing Studies*, 29(6), 843–861. <https://doi.org/10.1080/02673037.2014.905673>
- Malinen, A. (2019). Kaverit, koirat ja joenmutkat. Lasten emotionaaliset turvapaikat 1940–50-lukujen Suomessa. *Varhaiskasvatuksen tiedelehti*, 8(2), 332–361. Haettu 14.9.2020, <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2019/12/Malinen-issue8-2.pdf>
- Mannerla-Magnusson, M. (2016). Tiivistäviä normiviidakko. Asuinympäristön suunnittelun määräyksiä, ohjeita ja käytäntöjä. Teoksessa Donner J., Mannerla-Magnusson M. & Sinkkilä J. (toim.) *Unelma paremmasta maailmasta. Moderni puutarha ja maisema Suomessa 1900–1970* (s. 156–159). Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.
- Moll, V. & Nevalainen, L. (2018). "Silloin oli ihan normaalia, että lapset kulkivat itseksensä tarhaan ja sieltä kotiin": Muistitietoaaineistojen itsenäiset kaupunkilaislapset. *Elore*, 25(2). <https://doi.org/10.30666/elore.77213>
- Moll, V. & Kuusi, H. (2021). From city streets to suburban woodlands: The urban planning debate on children's needs, and childhood reminiscences, of 1940s-1970s Helsinki. *Urban History*, 48(1), 125–142. <https://doi.org/10.1017/S096392681900083X>
- Murnaghan, A. M. F. (2019). Play and Playgrounds in Children's Geographies. Teoksessa T. Skelton & S. Aitken (toim.), *Establishing Geographies of Children and Young People*. Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-4585-88-0_12-1
- Nolin, C. (2016). Hundra år av lekplatshistoria. Teoksessa M. Jansson & Å. Klintborg Ahlko (toim.), *Plats för lek. Svenska lekplatser förr och nu* (s. 34–55). Tukholma: Svensk Byggtjänst.
- Pitsikali, A. & Parnell, R. (2019). The public playground paradox: 'child's joy' or heterotopia of fear? *Children's Geographies*, 17(6), 719–731. <https://doi.org/10.1080/14733285.2019.1605046>
- Raittila, R. (2009). Ympäristön lapset – lasten ympäristö. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.), *Lapsuus, lapsuuden instituutit ja lasten toiminta* (s. 227–248). Tampere: Vastapaino.
- Rasmussen, K. (2004). Places for children – Children's places. *Childhood*, 11(2), 155–173. <https://doi.org/10.1177/0907568204043053>

- Saarikangas, K. (2014). "Sandboxes and heavenly dwellings. Gender, Agency, and Modernity in Lived Suburban Spaces in the Helsinki Metropolitan Area in the 1950s and 1960s. *Home Cultures* 11(1), 33–64. <https://doi.org/10.2752/175174214X13807024690864>
- Salmela, U. (2004). Leikin ja urheilun tilat osana Viipurin kaupunkisuunnittelua. Teoksessa H. Roiko-Jokela (toim.), *Olympialapset* (s.149–160). Jyväskylä: Atena kustannus.
- Sillanpää, T. (tulossa 2021). *Tila, lapsi ja toimijuus – Lastentarha- ja päiväkotiarjen murrokset muistitietoaaineistoissa*. Julkaisematon väitöskirjan käsikirjoitus. Helsingin yliopisto.
- Strandell, K. (2012). Liikkuminen ja yhteydenpito paikan tekemisessä: leikkipuisto koululaisten iltapäivätoiminnan näyttämönä. Teoksessa H. Strandell, L. Haikkola & K. Kullman (toim.), *Lapsuuden muuttuvat tilat* (s. 31–59). Tampere: Vastapaino.
- Valli, S. (1988). *100 vuotta lasten päivähoitoa Helsingissä*. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Vilhunen, P. (1994). *80 leikin vuotta: Leikkipuistotoimintaa Helsingissä 1914–1994*. Moniste.
- Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori, J. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, Tampere. Haettu 11.3.2021, <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/>
- Zeijer, H. (2001). Children's Islands in Space and Time: The Impact of Spatial Differentiation on Children's Ways of Shaping Social Life. Teoksessa M. du Bois-Raymond, H. Sünker & H.H. Krüger (toim.), *Childhood in Europe: Approaches–Trends–Findings*. New York: Peter Lang